ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 164, Σεπτέμβριος 2009

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Στην Ελλάδα, παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής για τους μισθωτούς, τους συνταξιούχους και τους ανέργους, η ασκούμενη πολιτική, ακολουθώντας την «παγίδα ρευστότητας» με το πρόγραμμα στήριξης των Τραπεζών, οδηγεί την ελληνική οικονομία κατά το 2009 και το 2010 σε συνθήκες επιδείνωσης της οικονομικής κρίσης, καθώς και σε κατάσταση ύφεσης, με συνέπειες στην απασχόληση, την ανεργία, τα εισοδήματα, το δημόσιο χρέος και τα δημόσια ελλείμματα. Συγκεκριμένα, το 85% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι τα δύσκολα της οικονομικής κρίσης δεν έχουν περάσει και προβλέπει περαιτέρω επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών κατά το επόμενο 12μηνο. Επίσης, είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι μεγάλο τμήμα των νοικοκυριών δαπανά περισσότερο από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του για την εξυπηρέτηση τραπεζικών δανείων, τα οποία δυσκολεύεται να αποπληρώσει εξαιτίας της μείωσης των εισοδημάτων του.

Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει συνοπτικά τα συμπεράσματα της Ετήσιας Έκθεσης του ΙΝΕ για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση το 2009. Τέλος, παρουσιάζονται οι δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ κατά το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σάββας Ρομπόλης, Γιάννης Κουζής, Πέτρος Λινάρδος - Ρυλμόν, Βασίλης Παπαδόγαμβρος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Σάββας Ρομπόλης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΟ 2009

(ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ)

Επιμέλεια Γιώργος Κρητικίδης

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση απειλεί σε διεθνές επίπεδο την πραγματική οικονομία (ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, εισόδημα, απασχόληση, κλπ.) και προκλήθηκε από την ανεξέλεγκτη και υψηλού επιπέδου χορήγηση δανείων και «τοξικών» τοποθετήσεων υψηλού κινδύνου, από μέρους των τραπεζών, προκειμένου να δημιουργήσουν προϋποθέσεις υψηλής, εντατικής και αδιαφανούς κερδοφορίας και κερδοσκοπίας. Επιπλέον, η κρίση αυτή αποτελεί έκφραση αποτυχίας του νεοφιλελεύθερου μοντέλου οργάνωσης της οικονομίας και διαχείρισης των πόρων, όπως αυτή, τηρουμένων των αναλογιών, του τέλους του 19ου αιώνα και του 1929. Αποτελεί έκφραση αποτυχίας, με την έννοια ότι αυτό διακηρύσσει και εφαρμόζει την πλήρη απελευθέρωση των αγορών χρήματος, αγοράς εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών, καθώς επίσης την κυριαρχία της αγοράς στην διαχείριση των πόρων με την περιθωριοποίηση των δημόσιων πολιτικών και της αναδιανομής του εισοδήματος, χωρίς ρυθμίσεις, ελέγχους, εποπτεία και συντονισμό και με την επικράτηση «χαλαρών οικονομικών και κανονιστικών πολιτικών που επέτρεψαν στην παγκόσμια οικονομία να υπερβεί τα όρια ταχύτητάς της».

Έτσι, σημαντικά τραπεζικά ιδρύματα στις ΗΠΑ, Αγγλία και σε άλλες χώρες απώλεσαν την ρευστότητά τους, με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις των χωρών, δεδομένου της κρίσης αξιοπιστίας που επικρατεί στην διατραπεζική αγορά, να προσπαθούν με τεράστιο κόστος των φορολογουμένων τους να αποτρέψουν την χρηματοοικονομική τους καθίζηση. Ταυτόχρονα, οι μέχρι και σήμερα αποφάσεις στις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση των «ενέσεων ρευστότητας», των «εθνικοποιήσεων» και των μειώσεων των επιτοκίων, αδυνατούν να εμποδίσουν την μετάβαση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική οικονομία και να δημιουργήσουν συνθήκες ανάσχεσης της οικονομικής κρίσης και αποτροπής της εμβάθυνσης της διεθνούς οικονομικής ύφεσης.

Ειδικότερα, οι αποφάσεις αυτές, που λαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, εμπεριέχουν την αδυναμία της μη εφαρμογής των αποφάσεων σε Ομοσπονδιακό επίπεδο, όπως στις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα, ενώ παρουσιάζουν κάποια στοιχεία συντονισμού να μην παρουσιάζουν άμεση, αποτελεσματική και εκτελεστική δυναμική.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αντίστοιχες αποφάσεις στην κρίση του 1929, η οποία εξελίχθηκε σε κραχ, δεν είχαν σ' αυτή την ένταση ληφθεί, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το 2008 και το 2009, η λήψη και υλοποίηση αυτών αποφάσεων, θα μπορέσουν να αποτρέψουν την μετάβαση της κρίσης από τη χρηματοπιστωτική σφαίρα στους αρμούς της πραγματικής οικονομίας.

Ο βασικότερος λόγος της αναποτελεσματικότητας των μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας είναι η προσήλωση προς τους πιστωτές και η περιφρόνηση προς τους δανειολήπτες (Κ. Βεργόπουλος, 2008), με αποτέλεσμα το 2009 και το 2010 να γίνουμε μάρτυρες χρεοκοπιών, διακοπής της λειτουργίας επιχειρήσεων, μαζικών απολύσεων και σημαντικής αύξησης της ανεργίας.

Ειδικότερα **στην Ελλάδα**, παρά τις αντίστοιχες δυσμενείς εξελίξεις για τους μισθωτούς, τους συνταξιούχους και τους ανέργους, η οικονομική πολιτική, ακολουθώντας την «παγίδα ρευστότητας» με το πρόγραμμα στήριξης των Τραπεζών, οδηγεί την ελληνική οικονομία κατά το 2009 και το 2010 σε συνθήκες επιδείνωσης της οικονομικής κρίσης, καθώς και σε κατάσταση ύφεσης, με συνέπειες στην απασχόληση, την ανεργία, τα εισοδήματα, το δημόσιο χρέος και τα δημόσια ελλείμματα. Συγκεκριμένα, το 85% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι τα δύσκολα της οικονομικής κρίσης δεν έχουν περάσει και προβλέπει περαιτέρω επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών κατά το επόμενο 12μηνο (ΙΟΒΕ, Ιούλιος 2009). Επίσης, είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι μεγάλο τμήμα των νοικοκυριών δαπανά περισσότερο από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματος για την εξυπηρέτηση τραπεζικών δανείων, τα οποία δυσκολεύεται να αποπληρώσει εξαιτίας της μείωσης των εισοδημάτων του. Παράλληλα, το ελληνικό Δημόσιο έχει προσφύγει σε δανεισμό κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 σε ποσοστό της τάξεως του 20% του ΑΕΠ (Ιούλιος 2009). Έτσι, ο καθαρός δανεισμός του Δημοσίου από τις αρχές του έτους 2009 έχει διαμορφωθεί στα επίπεδα των 53 δισ. ευρώ (εκτιμάται ότι κατά το 2009 θα υπερβεί τα 60 δισ. ευρώ) και υπερβαίνει κατά 12 δισ. ευρώ την πρόβλεψη του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2009 και κατά 10 δισ. ευρώ την πρόβλεψη του αναθεωρημένου (Ιανουάριος 2009) προγράμματος σταθερότητας της ελληνικής οικονομίας. Έτσι, ο καθαρός δανεισμός του Δημοσίου έχει ήδη καλύψει το 130% περίπου του ετήσιου στόχου όταν στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο δημόσιος δανεισμός δεν υπερβαίνει το 70% του ετήσιου προϋπολογισμού. Ταυτόχρονα, οι συνθήκες του δημόσιου δανεισμού διαμορφώνουν επιπλέον επίπεδα του ετήσιου κόστους καταβολής των τόκων (1,2 δισ. ευρώ λόγω της διαφοράς των ελληνικών με τα γερμανικά επιτόκια και 700 εκατ. ευρώ λόγω της διαφοράς των ελληνικών με τα ιταλικά επιτόκια).

Αυτό σημαίνει ότι **η στρατηγική ανάσχεσης** της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα προϋποθέτει μέτρα ενίσχυσης της ζήτησης, φροντίδας των δανειοληπτών (νοικοκυριά), αποκατάστασης της δημοσιονομικής ισορροπίας όχι με επιπλέον φορολογικές επιβαρύνσεις αλλά με αναδιανομή του εισοδήματος, ενδυνάμωσης των προϋποθέσεων ανάπτυξης και στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας των

μικρομεσαίων επιχειρήσεων, προκειμένου η ελληνική οικονομία να αντιμετωπίσει τις προαναφερόμενες σοβαρές αρνητικές συνέπειες κατά το 2009 και τις σοβαρότερες κατά το 2010.

Στην κατεύθυνση αυτή απαιτείται η κατάθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού του έτους 2010 να περιλαμβάνει την απόσυρση των μέτρων φορολογικής επιβάρυνσης των μισθωτών και των συνταξιούχων και την αποκατάσταση της ισορροπίας στη πραγματική φορολογική επιβάρυνση των εισοδημάτων από εργασία και επιχειρηματική δραστηριότητα. Από την άποψη αυτή είναι χαρακτηριστική η διαπίστωση που αναφέρεται στην Έκθεση, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με την οποία η πραγματική φορολογική επιβάρυνση της εργασίας στην Ελλάδα (35,1% το 2007) αντιστοιχεί στον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 (36,4% το 2006), ενώ η πραγματική φορολόγηση για τα κέρδη ανέρχεται, σχεδόν στο ήμισυ του μέσου όρου της Ε.Ε-25 (15,9% για την Ελλάδα, έναντι 33% στην Ε.Ε-25). Παράλληλα, απαιτείται και η αύξηση των δημοσίων και κοινωνικών δαπανών που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και θα αποκαταστήσουν, στον βαθμό που τις αφορά, την ανισοκατανομή του εισοδήματος. Ταυτόχρονα, απαιτούνται συγκεκριμένα μέτρα στήριξης της χρηματοοικονομικής ρευστότητας (1,65 δισ. ευρώ το ύψος των ακάλυπτων επιταγών στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009, Ιούλιος 2009), καθώς και της επενδυτικής δραστηριότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων παράλληλα με μέτρα εισοδηματικής στήριξης των δανειοληπτών (νοικοκυριά).

Βέβαια, η θεωρητική αντίληψη, η στρατηγική και τα μέτρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα απαιτείται να εστιάζονται στην αποκατάσταση των μακροοικονομικών και κοινωνικών της ανισορροπιών, καθώς και στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών της προβλημάτων, με την άσκηση δημόσιων πολιτικών ανάπτυξης (ολοκληρωμένα συμπλέγματα δραστηριοτήτων), αναδιανομής του εισοδήματος, ενίσχυσης της συνολικής ζήτησης και της παραγωγικής και τεχνολογικής βάσης της χώρας, καθώς και αντικατάστασης του μοντέλου αποκρατικοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων των δημοσίων επιχειρήσεων ως μοντέλου μη ορθολογικής διαχείρισης των πόρων με αναπτυξιακή και κοινωνική αποτελεσματικότητα από το μοντέλο των επιχειρήσεων δημοσίου συμφέροντος.

Η μη εγκαθίδρυση ενός **νέου αναπτυξιακού προτύπου** στην Ελλάδα στην κατεύθυνση βελτίωσης της τεχνολογικής, παραγωγικής και καινοτομικής βάσης της χώρας, καθώς και της αναδιανομής του εισοδήματος θα επιδεινώσει, μεταξύ των άλλων, ακόμη περισσότερο το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγει η ελληνική οικονομία (20% του ΑΕΠ αποτελούν οι εξαγωγές της χώρας μας), το οποίο σχετίζεται κυρίως με την χαμηλή διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα (ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών, ποιότητα παραγωγικής διαδικασίας, ποιότητα εργασιακών σχέσεων, ποιότητα επαγγελματικής κατάρτισης, κλπ). Δυστυχώς, όμως, η κατεύθυνση που δόθηκε από τους φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής και τις εργοδοτικές οργανώσεις και ακολουθήθηκε από τις επιχειρήσεις δεν ήταν η αντιμετώπιση

των διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας, που η οικονομική κρίση ανέδειξε στην επιφάνεια, ούτε η βελτίωση του επιπέδου της διαρθρωτικής της ανταγωνιστικότητας αλλά ήταν η μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας.

Όμως, σήμερα, **κρίνοντας εκ του αποτελέσματος**, είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε ότι η κατεύθυνση αυτή ήταν λανθασμένη γιατί μετά από εικοσιπέντε έτη θεαματικής μείωσης του μεριδίου της εργασίας στο προϊόν (είτε πρόκειται για το σύνολο της οικονομίας είτε πρόκειται για τον επιχειρηματικό τομέα) και ανόδου των δεικτών της κερδοφορίας (περιθώρια κέρδους, απόδοση κεφαλαίου) οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο διεθνές εμπόριο δεν παρουσιάζουν βελτίωση. **Αυτή η αποτυχία της εικοσιπενταετούς προσπάθειας να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα διαμέσου** της μείωσης του μοναδιαίου κόστους εργασίας, των ιδιωτικοποιήσεων, της ενίσχυσης της κερδοφορίας του επιχειρηματικού τομέα, της διεύρυνσης της ευελιξίας των εργασιακών σχέσεων, της δημοσιονομικής πειθαρχίας με κύριο μέσο την πραγματική μείωση των κοινωνικών δαπανών και της απορύθμισης του συστήματος κοινωνικής προστασίας, θα έπρεπε να είχε οδηγήσει όσους υποστήριξαν αυτήν την κατεύθυνση και αυτό το μείγμα της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής σε αναθεώρηση των απόψεων τους και των πολιτικών τους.

Στο πλαίσιο αυτό, **η κεντρική επιδίωξη της Έκθεσης για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση του έτους 2009** συνίσταται στη διερεύνηση και επισήμανση των κρισιακών εξελίξεων και των πτυχών που συγκροτούν σε μεγάλο βαθμό τον κοινωνικό-οικονομικό σχηματισμό στην Ελλάδα, καθώς και στην ανάδειξη της αναγκαιότητας ενός εναλλακτικού μείγματος οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής ανάσχεσης της οικονομικής κρίσης, καθώς και ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου αναβάθμισης του τεχνολογικού και καινοτομικού υπόβαθρου της ελληνικής οικονομίας.

Η κεντρική αυτή επιδίωξη της Έκθεσης για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση του έτους 2009 σημαίνει την μεταμόρφωση του προτύπου οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και την μετάβαση από την κυριαρχία της οικονομίας της αγοράς στην οικονομία των δημόσιων πολιτικών, της παραγωγικής και της τεχνολογικής αναβάθμισης, καθώς επίσης της κλιματικής αλλαγής και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Στο πλαίσιο μιας **ολοκληρωμένης** αναπτυξιακά και κοινωνικοοικονομικά προσέγγισης, με την έννοια της ένταξης στο νέο πρότυπο ανάπτυξης των μέτρων άμεσης και μεσο-μακροπρόθεσμης απόδοσης, στην κατεύθυνση αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, τα πιο σημαντικά συμπεράσματα της Έκθεσης αναφέρονται στα εξής:

1. **Η πρόσφατη οικονομική κρίση,** ως αποτέλεσμα της εφαρμοζόμενης οικονομικής πολιτικής της απελευθέρωσης των αγορών που ασκήθηκε μετά το 1990, έχει πλήξει την ελληνική οικονομία στην παραγωγική, δημοσιονομική και κοινωνική της πτυχή, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο δημοσιονομικού και αναπτυξι-

ακού αδιεξόδου για την χώρα μας. Παράλληλα, ο κλονισμός της κυριαρχίας της εφαρμοζόμενης οικονομικής πολιτικής καθιστά επίκαιρο και επείγον το ζήτημα να ασκηθεί μια εναλλακτική, ως προς την ισχύουσα, οικονομική πολιτική, η αναγκαιότητα της οποίας απορρέει από την διαπίστωση ότι η πρόσφατη οικονομική κρίση δεν είναι ένα έκτακτο γεγονός αλλά μία **διαρθρωτική κρίση**, με την έννοια της κρίσης του υποδείγματος ανάπτυξης και της κρίσης ρύθμισης της οικονομίας.

2. **Η εναλλακτική οικονομική πολιτική** απαιτείται να συνοδεύεται από διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες όμως δεν θα αποσκοπούν στην απελευθέρωση και την απορρύθμιση των αγορών, αλλά αντίθετα θα αποσκοπούν στην εκ νέου ρύθμισή τους. Στο επίκεντρο αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών, η έννοια **των δημόσιων αγαθών** κατέχει κεντρική θέση και παραπέμπει στην έννοια των κοινωνικών δικαιωμάτων και της δημοκρατίας και είναι εχθρική προς τη λογική του εμπορεύματος, που παραπέμπει στην έννοια του καταναλωτή, των ευκαιριών και της αγοράς.

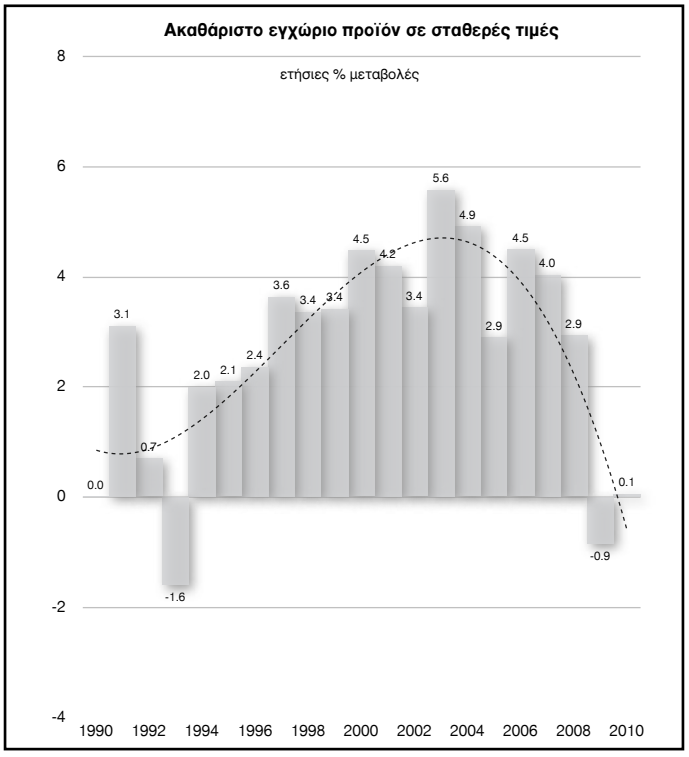
3. Η πιο βασική συνιστώσα της εφαρμοζόμενης πολιτικής στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης είναι οι αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις που αφορούν **τους νεκρούς χρόνους εργασίας**. Εξαιτίας της μείωσης της ζήτησης που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις λόγω της οικονομικής κρίσης ή ακόμη με πρόφαση μια υποτιθέμενη μείωση της ζήτησης, οι επιχειρήσεις επιδίδονται σε μια προσπάθεια **μείωσης των νεκρών χρόνων** (ο χρόνος που παρεμβάλλεται μεταξύ του συμβατικού χρόνου απασχόλησης και του πραγματικού χρόνου εργασίας). Η πολιτική αυτή παίρνει πολλές μορφές: διευθέτηση του χρόνου εργασίας, τετραήμερη εργασία, άδεια άνευ αποδοχών υπό την απειλή της απόλυσης και άλλες μορφές απασχόλησης με τις οποίες η επιχείρηση προσπαθεί να πληρώσει όχι για την εργασία που αγόρασε, αλλά για εκείνο το τμήμα της που τελικά κατανάλωσε.

4. **Το αναγκαίο μείγμα** της οικονομικής πολιτικής σήμερα στην Ελλάδα απαιτείται για την βελτίωση των συνθηκών του κόσμου της εργασίας και για την αντιμετώπιση των δύο κεντρικών διαρθρωτικών προβλημάτων (τεχνολογική καθυστέρηση της παραγωγής και ανισοκατανομή του εισοδήματος), να προσανατολίζεται προς την ενίσχυση της ζήτησης, της παραγωγικής και τεχνολογικής βάσης της χώρας, προκειμένου τα μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης να αποκαταστήσουν, εκτός των άλλων, τις μακρο-οικονομικές, εισοδηματικές, κοινωνικές και εργασιακές ανισορροπίες, καθώς και τα σοβαρά διαρθρωτικά, τεχνολογικά, παραγωγικά και ανταγωνιστικά προβλήματα της χώρας.

5. **Η ελληνική οικονομία** μετά την επιβράδυνση μιας τετραετίας (2005-

2008) εισέρχεται σε ύφεση κατά το 2009. Η μακροχρόνια τάση εξέλιξης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε σταθερές τιμές υπήρξε ανοδική κατά την περίοδο 1996-2004, παρουσίασε κάμψη από το 2005 και κατέστη στην συνέχεια έντονα πτωτική. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες προβλέψεις (Μάιος 2009) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το ΑΕΠ θα μειωθεί, σε σταθερές τιμές, κατά περίπου 1% το 2009 και θα παραμείνει στάσιμο κατά το 2010. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδας, κατά το 2009, το ΑΕΠ θα παραμείνει αμετάβλητο και δεν αποκλείεται να σημειωθούν και αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής εντός του έτους.

Διάγραμμα 1

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*

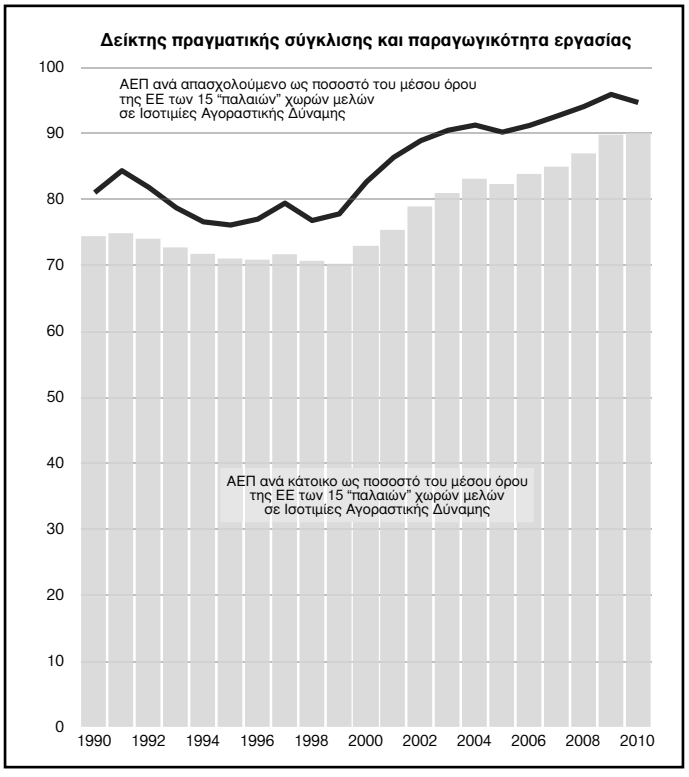
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

6. **Ο ρυθμός μεταβολής των τιμών** σε μέση ετήσια βάση ανήλθε το 2008 σε 4,2% έναντι 3% κατά το 2007. Εντούτοις, μέχρι τον Δεκέμβριο είχε ήδη υποχωρήσει στο 2% και μειώθηκε περαιτέρω κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009. Η Τράπεζα της Ελλάδας για το 2009 προβλέπει μέσο επίπεδο πληθωρισμού 1,5% ή και χαμηλότερα (1,1-1,2%). Με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat, Ιούλιος 2009), οι τιμές καταναλωτή στην Ελλάδα, το 2008, αντιστοιχούσαν στο 94% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αντίθεση με το μέσο επίπεδο των μισθών στην

Ελλάδα το οποίο το 2008 αντιστοιχούσε στο 82% του μέσου όρου της Ε.Ε-15.

7. **Η συντελούμενη οικονομική μεγέθυνση** στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα να βελτιωθεί ο βαθμός πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας (με την έννοια ότι το ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα, σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, πλησίασε τον αντίστοιχο μέσο όρο στις 15 «παλαιές» χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Για το 2010, εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ελαφρά πραγματική απόκλιση αντί σύγκλισης. Η προβλεπόμενη ανακοπή της πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας προς το μέσο επίπεδο ανάπτυξης των 15 πιο προηγμένων χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και η αναμενόμενη υποχώρηση της σχετικής παραγωγικότητας της εργασίας σε σύγκριση με τις 35 πιο προηγμένες χώρες του κόσμου, σχετίζεται με το γεγονός ότι η παραγωγικότητα στην Ελλάδα ακολουθεί από το 2001 τάση επιβράδυνσης. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, **η παραγωγικότητα της εργασίας** στην Ελλάδα θα αυξηθεί το 2009-2010 κατά 0,25% μετά από την μέτρια αύξηση κατά 1,7% το 2008.

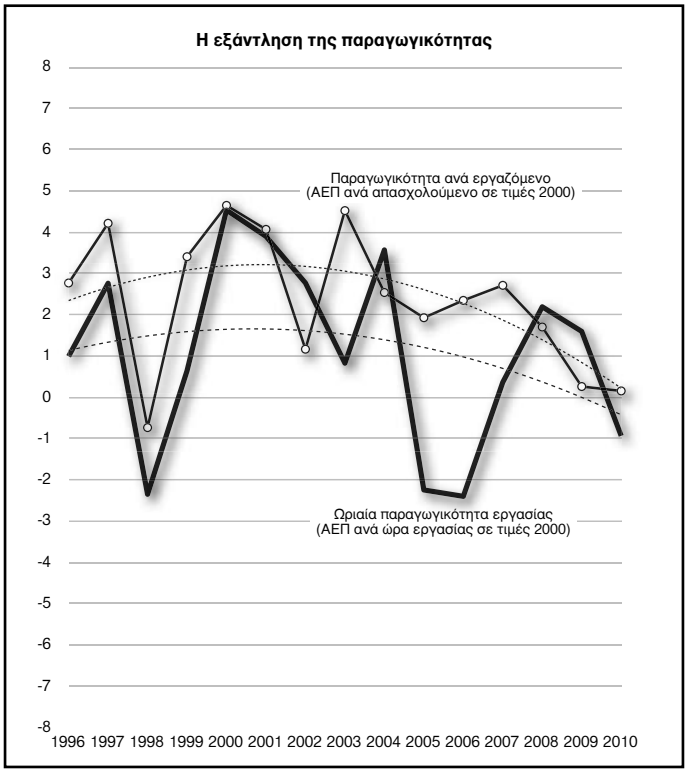
Διάγραμμα 2

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*

Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

Διάγραμμα 3

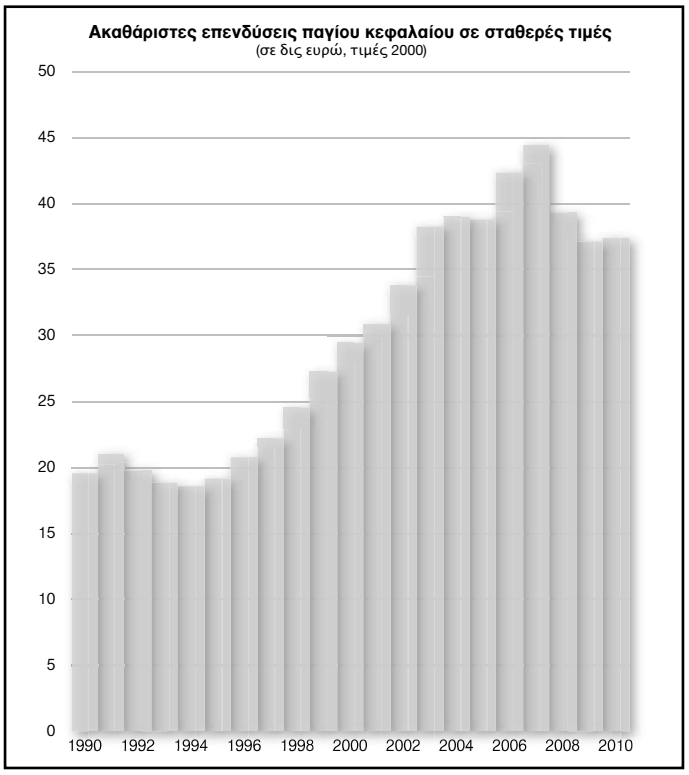

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

8. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, σε σταθερές τιμές, ακολούθησαν ανοδική πορεία από το 1996 είτε λάβουμε υπόψη μας τις κατοικίες είτε όχι. Η αύξηση των επενδύσεων συνέβαλε διαρκώς στην αύξηση της συνολικής ζήτησης και του ΑΕΠ. Κατά το 2008, όμως, υπήρξε για πρώτη φορά μετά από το 1992-1994, κάμψη του όγκου των ακαθάριστων επενδύσεων κεφαλαίου. Η κάμψη του 2008 και η προβλεπόμενη για το 2009-2010 είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από αυτήν του 1992-1994.

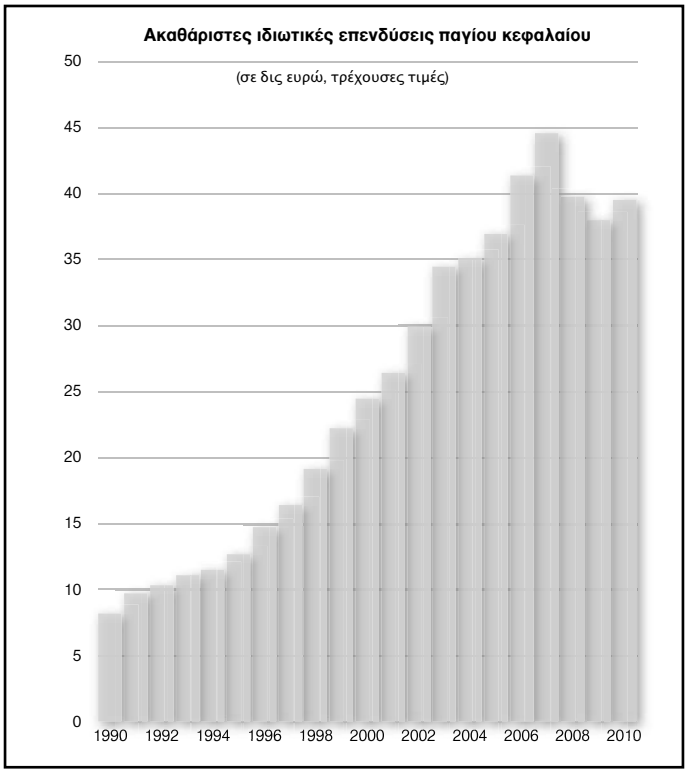
Διάγραμμα 4

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

9. Οι ιδιωτικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν, για πρώτη φορά από το 1990, ακόμη και σε τρέχουσες τιμές (κατά 10%). Αυτό το γεγονός σηματοδοτεί την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση. Ειδικότερα, οι επενδύσεις των επιχειρήσεων σε εξοπλισμό πιθανότατα θα σημειώσουν κάμψη, εξαιτίας των δυσμενών επιχειρηματικών προσδοκιών που διαμορφώνονται ενόψει της περαιτέρω εξασθένησης της ζήτησης (εσωτερικής και εξωτερικής) και τις δυσκολίες πρόσβασης που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στον δανεισμό.

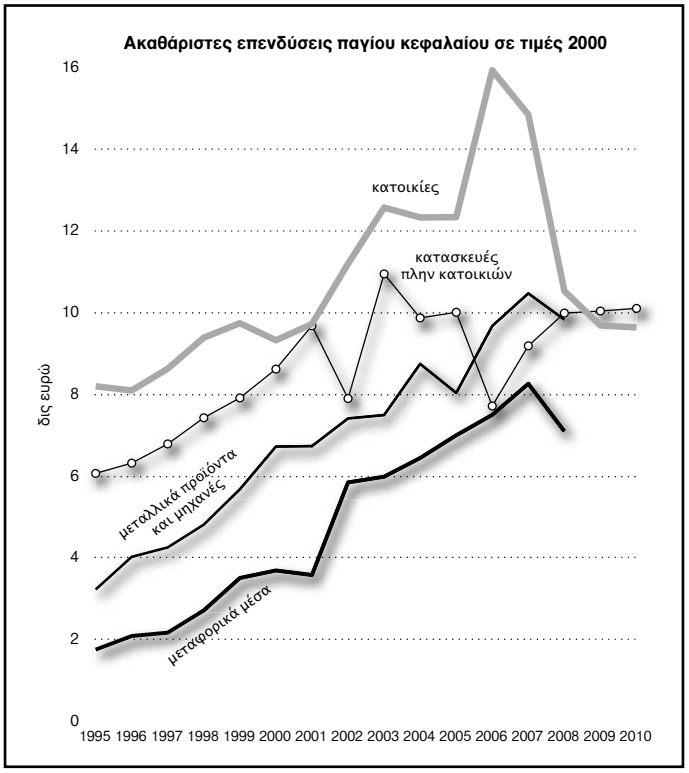
Διάγραμμα 5

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

10. Οι δημόσιες επενδύσεις αυξήθηκαν ελάχιστα το 2008 ενώ κατά το 2007 είχαν αυξηθεί κατά 2% περίπου. Η μείωση των δαπανών του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων κατά 11% το 2009 θα έχει τα αναμενόμενα υφεσιακά αποτελέσματα. Η μεγάλη μείωση των επενδύσεων κατά το 2008 (κατά 11,5% σε σταθερές τιμές) προήλθε από την μείωση των επενδύσεων σε κατοικίες εξαιτίας της σημαντικής επιβράδυνσης του ρυθμού ανόδου του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων. Μείωση, ωστόσο, σημειώθηκε και στις επενδύσεις σε εξοπλισμό κατά 9,6% (σε τιμές 2000). Οι επενδύσεις σε κατασκευές εκτός κατοικιών αυξήθηκαν κατά 8,7% το 2008, περιορίζοντας κατά τι την υποχώρηση των συνολικών επενδύσεων σε κατασκευές. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά το 2009-2010, τόσο οι επενδύσεις σε κατοικίες όσο και σε κατασκευές πλην κατοικιών, σε σταθερές τιμές, θα παραμείνουν στα ίδια περίπου επίπεδα με το 2008.

Διάγραμμα 6

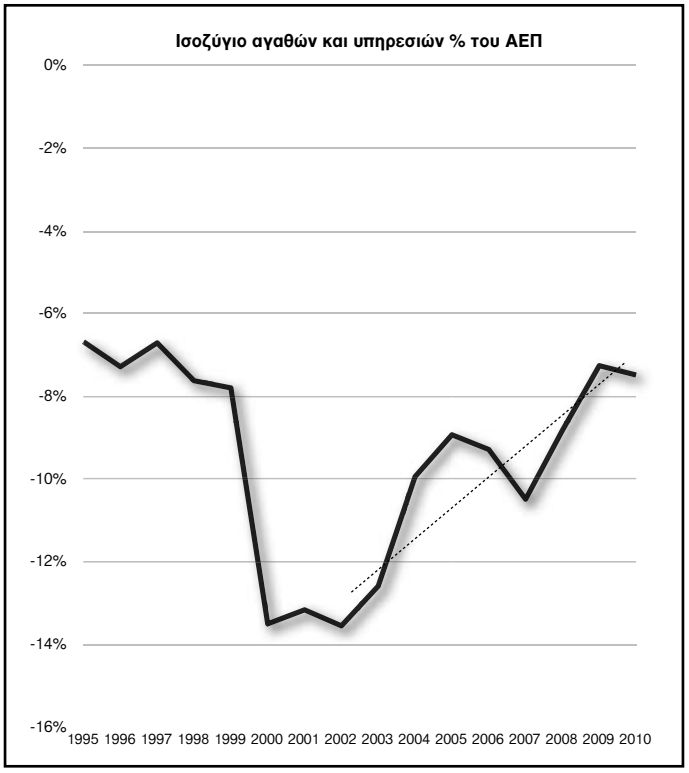

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

11. **Οι κρισιακές εξελίξεις** εξηγούν την βελτίωση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 10,5% το 2007 σε 8,8% κατά το 2008. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η βελτίωση αυτή πρόκειται να συνεχιστεί και κατά την διετία 2009-2010 έτσι ώστε στο τέλος του 2010 το έλλειμμα ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών να έχει περιοριστεί περαιτέρω σε 7,5% του ΑΕΠ. Η πρόβλεψη αυτή βασίζεται στην υπόθεση ότι **η πτώση της ζήτησης** στην Ελλάδα θα περιορίσει τις εισαγωγές κατά πολύ περισσότερο από την μείωση των ελληνικών εξαγωγών που θα προκληθεί από την πτώση της ζήτησης στις χώρες προορισμού των ελληνικών εξαγωγών. Εντούτοις, σύμφωνα με τις προβλέψεις των περισσοτέρων αναλυτών αναφορικά με την ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου και των άλλων νομισμάτων, το ευρωπαϊκό νόμισμα θα ανατιμηθεί περαιτέρω στη διάρκεια του 2010 και δεν θα αποτελέσει έκπληξη να φθάσει ακόμη και στην ισοτιμία των δύο δολαρίων ΗΠΑ ανά ευρώ. **Εάν επαληθευθούν** αυτές οι προβλέψεις, θα υπάρξουν σοβαρές επιπτώσεις στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας, γιατί οι μεν ελληνι-

κές εξαγωγές θα γίνουν ακριβότερες και ως εκ τούτου θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες στις αγορές προορισμού τους, οι δε εισαγωγές στην Ελλάδα θα καταστούν φθηνότερες με αποτέλεσμα την αύξηση του όγκου των εισαγομένων προϊόντων.

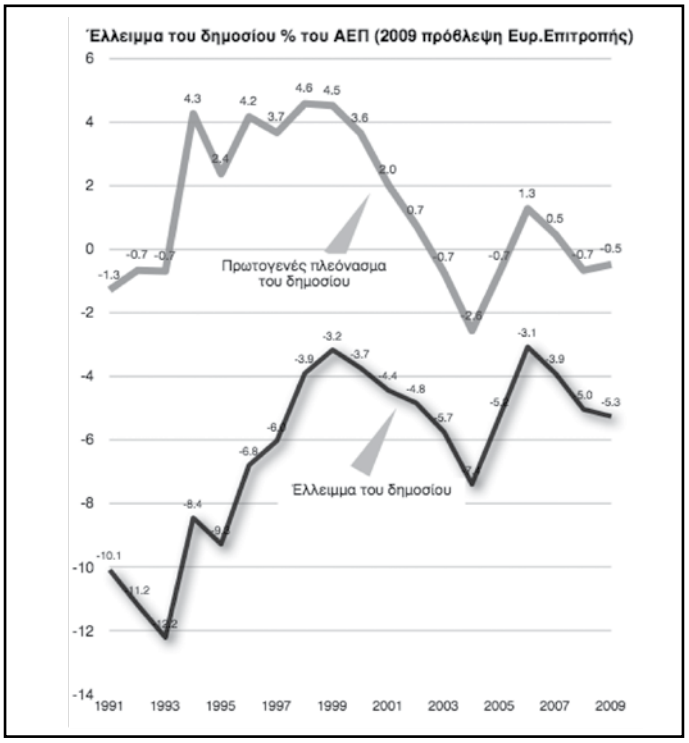
Διάγραμμα 7

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010

12. Κατά τους τελευταίους μήνες του 2008, **η διαχείριση** των επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα **επηρέασε αρνητικά** το δημόσιο έλλειμμα που υπερέβη για δεύτερο συναπτό έτος το συμβατικό όριο της Συνθήκης του Μάαστριχτ (3% του ΑΕΠ). Το δημόσιο έλλειμμα κατά το 2007 και το 2008 ανήλθε σε -5,0% και -5,3% του ΑΕΠ αντίστοιχα, με πρόβλεψη αύξησης του στο -7,2% του ΑΕΠ το 2009 και -8,7% του ΑΕΠ το 2010 (Deutsche Bank, Ιούλιος 2009).

Διάγραμμα 8

13. **Η πραγματική φορολογική επιβάρυνση** της εργασίας στην Ελλάδα (35,5% το 2007) αντιστοιχεί στο μέσο όρο της Ε.Ε-25 (36,4% το 2006), ενώ η πραγματική φορολογική επιβάρυνση για τα κέρδη ανέρχεται σχεδόν στο ήμισυ του μέσου όρου της Ε.Ε -25 (15,9% στην Ελλάδα έναντι 33% στην Ε.Ε-25).

Πραγματική Φορολογική Επιβάρυνση	Ελλάδα (2007)	Ε.Ε.-25 (2006)
ΕΡΓΑΣΙΑ	35,5%	36,4%
ΚΕΡΔΗ	15,9%	33,0%

Παράλληλα, από την ανάλυση και επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν τους άμεσους και έμμεσους φόρους στην Ευρωπαϊκή Ένωση – 15 (Eurostat, Μάιος 2009) προκύπτει ότι οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα φτάνουν 8% του ΑΕΠ το 2004 και 7,7% του ΑΕΠ το 2008, ενώ στην ΕΕ – 15 ήταν 11,3% και 12,2% αντίστοιχα. Οι έμμεσοι φόροι στην Ελλάδα ήταν 11,6% του ΑΕΠ το 2004 και 12,3% του ΑΕΠ το 2008,

ενώ στην ΕΕ -15 ήταν 13,2% και 13% αντίστοιχα. Έτσι, οι έμμεσοι φόροι στην Ελλάδα ως ποσοστό του συνόλου των άμεσων και έμμεσων φόρων από 59,2% το 2004 αυξήθηκαν σε 61,5% το 2008, ενώ στην Ε.Ε. -15 μειώθηκαν από 53,9% το 2004 σε 51,6% το 2008.

	Ελλάδα		Ε.Ε.- 15	
	2004	2008	2004	2008
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ (% ΑΕΠ)	8,0%	7,7%	11,3%	12,2%
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ (% ΑΕΠ)	11,6%	12,3%	13,2%	13,0%
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ (% ΑΜΕΣΩΝ+ΕΜΕΣΩΝ ΦΟΡΩΝ)	59,2	61,5	53,9	51,6

14. **Η κυρίαρχη ερμηνεία**, την οποία υιοθετούν τόσο οι εθνικές κυβερνήσεις όσο και οι διεθνείς οργανισμοί (το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι G20, ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή), θεωρεί ότι η διεθνής οικονομική κρίση είναι ένα έκτακτο γεγονός που εντοπίζεται στον χρηματοπιστωτικό τομέα. **Αιτία** της κρίσης θεωρείται η ανεπάρκεια του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου για τις συναλλαγές στις εθνικές και διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Υποστηρίζεται ότι η διόγκωση της χρηματοπιστωτικής σφαίρας και η συνακόλουθη κερδοσκοπία οδήγησαν στην τιτλοποίηση επισφαλών δανείων στεγαστικής πίστης, προκάλεσαν την αύξηση της τιμής των κατοικιών, δημιούργησαν μια «χρηματιστική φούσκα», η οποία, μετά την αύξηση των επιτοκίων και τις δυσχέρειες αποπληρωμής των δανείων από μερίδα των πιστοληπτών, οδήγησε στην πτώση της τιμής των κατοικιών και στην κατάρρευση των σύνθετων παράγωγων χρηματοπιστωτικών τίτλων που είχαν δημιουργηθεί. Αντίθετα, **η εναλλακτική ερμηνεία** θεωρεί ότι η οικονομική κρίση που πλήττει την διεθνή οικονομία από τον Σεπτέμβριο του 2008 δεν είναι ένα έκτακτο γεγονός αλλά μία **διαρθρωτική κρίση**, με την έννοια της κρίσης του καθεστώτος συσσώρευσης κεφαλαίου και της κρίσης ρύθμισης της οικονομίας.

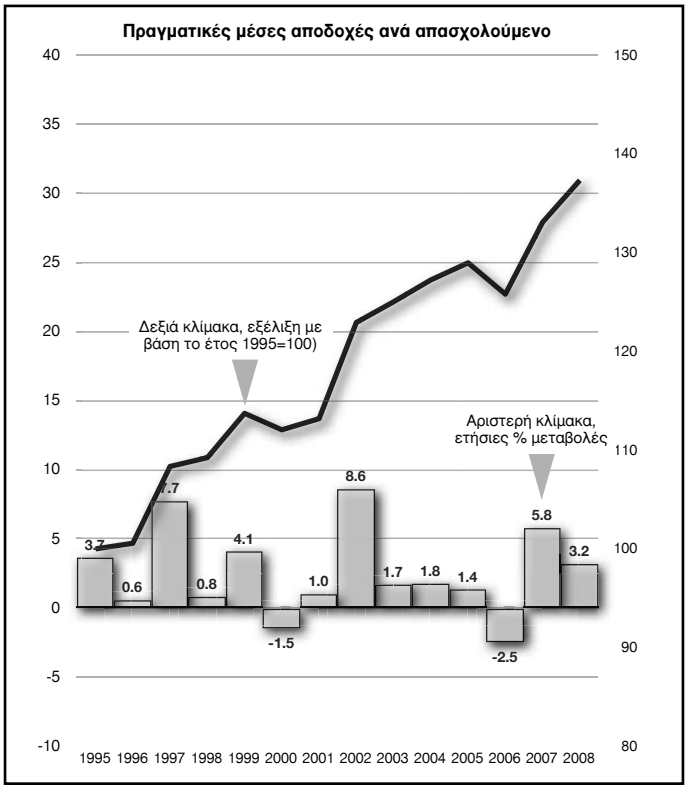
15. **Οι αναδιαρθρώσεις που απαιτείται να πραγματοποιηθούν για την άμβλυνση** της κλιματικής αλλαγής και την αντιμετώπιση των γενικότερων επιπτώσεών της, χρειάζεται να συνδυαστούν στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ανασυγκρότηση του παραγωγικού ιστού, ο οποίος έχει υποστεί σοβαρές απώλειες εξαιτίας της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Αυτές οι απώλειες είναι το αποτέλεσμα μιας περιόδου ταχείας μεγέθυνσης του προϊόντος που έληξε το 2008. Καθώς, λοιπόν, η ελληνική οικονομία

έχει πλέον εισέλθει σε μία περίοδο αργής αν όχι μηδενικής μεγέθυνσης, μόνο ισχυρές διαρθρωτικές παρεμβάσεις μπορούν να επιβάλλουν εξισορροπητικές αλλαγές. Για τους ίδιους λόγους η αύξηση της απασχόλησης δεν μπορεί να προέλθει απλώς και μόνο από τις «πράσινες πολιτικές», επειδή δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστούν οι πολιτικές αυτές χωρίς να ενταχθούν σ' ένα συνολικό σχέδιο αναδιάρθρωσης της παραγωγικής δραστηριότητας και των υπηρεσιών.

16. Η παραμονή της ελληνικής κοινωνίας εντός του πλαισίου του «ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου» και αναπτυξιακής αξιοποίησης του πεδίου της «πράσινης οικονομίας» απαιτεί την πραγματοποίηση μίας θεαματικής αναδιανομής του εισοδήματος από τα ανώτερα προς τα κατώτερα εισοδήματα και μίας σοβαρής συγκέντρωσης δημόσιων πόρων (φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή, κ.λπ) για την ενίσχυση των κοινωνικών πολιτικών και των πολιτικών χρηματοδοτικής υποστήριξης της νέας οικονομικής δραστηριότητας στην χώρα μας. Αυτός ο προσανατολισμός, δηλαδή της αποτελεσματικής άμβλυνσης, της κλιματικής αλλαγής και της αντιμετώπισης των επιπτώσεών της, στο πλαίσιο μιας στρατηγικής για την απασχόληση, την νέα ανάπτυξη και την αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής, μπορεί να βασιστεί στην δραστηριοποίηση της επιστημονικής κοινότητας και στην προσήλωση της δράσης του συνδικαλιστικού κινήματος σε στόχους που αφορούν την απασχόληση και την κοινωνική πολιτική σε συνθήκες μετάβασης στην πράσινη οικονομία και στην ενίσχυση, με την δημιουργία μίας νέας κοινωνικής συμμαχίας, των οργανώσεων πολιτών που αναλαμβάνουν δράσεις ή δημιουργούν επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας με περιβαλλοντικές επιδιώξεις.

17. Οι μέσες πραγματικές αποδοχές ανά απασχολούμενο στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 3,2% το 2008 μετά από αύξηση 5,8% κατά το 2007 και μείωση 2,5% το 2006. Η σωρευτική αύξηση των μέσων πραγματικών αποδοχών επί σειρά ετών μετά το 1995, έχει οδηγήσει την αγοραστική δύναμη των μέσων αποδοχών σε επίπεδα περίπου 37% ανώτερα σε σύγκριση με το 1995 και περίπου 25% σε σύγκριση με το έτος 2000. Το μέσο καθαρό μηνιαίο εισόδημα από εργασία για τους νεοεισερχόμενους στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ανέρχεται σε 776,2 ευρώ και στον ιδιωτικό τομέα ανέρχεται σε 662,1 ευρώ. Για το σύνολο των μισθωτών στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ανέρχεται σε 1.193,9 ευρώ και στον ιδιωτικό τομέα σε 907,6 ευρώ (ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2008, Β΄ τρίμηνο).

Διάγραμμα 9

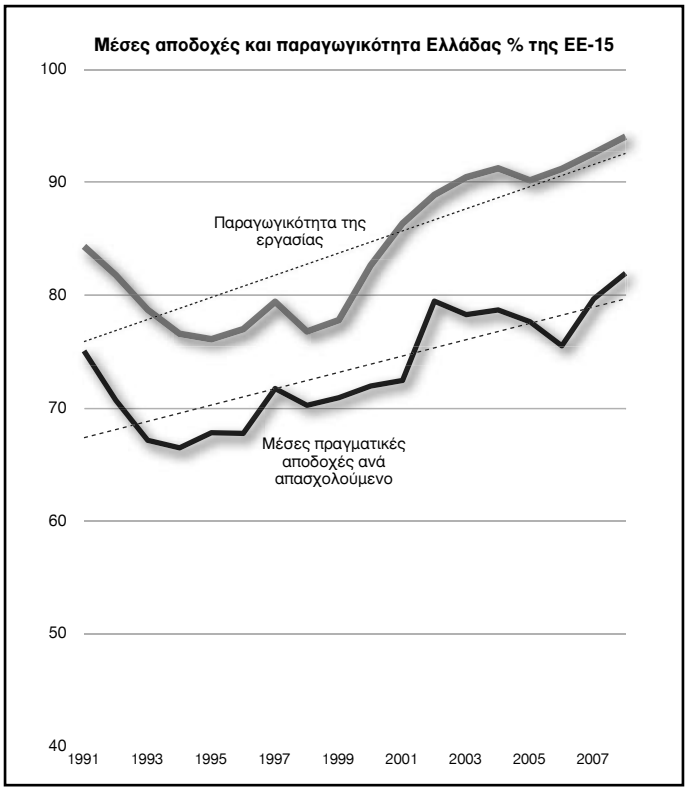

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή*

18. Η αύξηση των μέσων πραγματικών αποδοχών ανά απασχολούμενο είχε ως αποτέλεσμα να συγκλίνουν περαιτέρω οι αμοιβές στην Ελλάδα έναντι του αντίστοιχου μέσου όρου των 15 πιο προηγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δηλαδή των 15 "παλαιών" χωρών μελών). Η σύγκλιση, παρά τις κατά καιρούς ανακοπές της πορείας της, στην μακροχρόνια διάρκεια ακολουθεί ανοδική τάση της τάξης του 0,7% ετησίως. Ενώ κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990 ανερχόταν σε 68%, έφθασε στο 82% κατά το 2008 του μέσου όρου της Ε.Ε-15.

Διάγραμμα 10

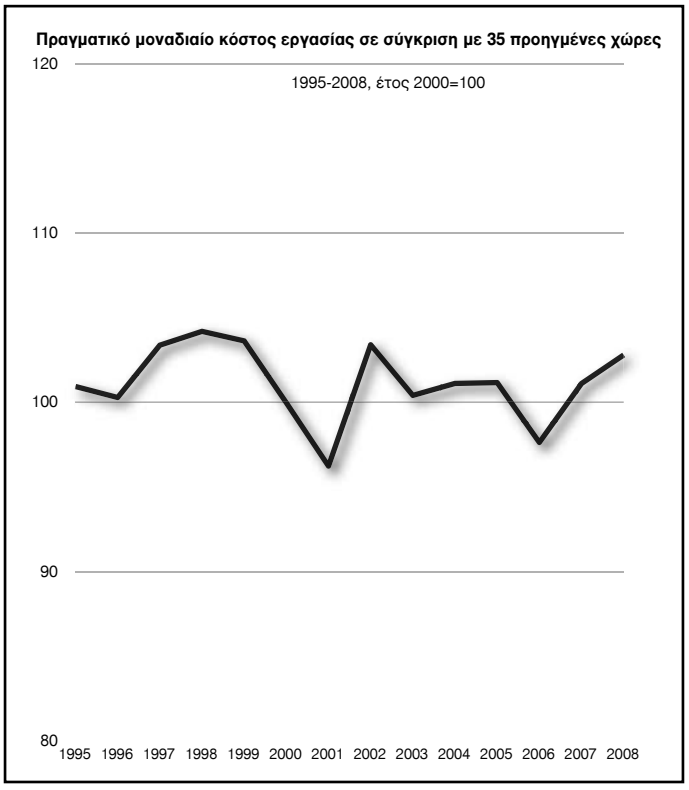

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*

19. **Η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα** έχει αυξηθεί σημαντικά μετά το 1995 είτε σε σχέση με άλλα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας είτε σε διεθνή σύγκριση. Υπολογισμένη ως ποσοστό του μέσου αντίστοιχου μεγέθους της Ευρωπαϊκής Ένωσης των δεκαπέντε πιο αναπτυγμένων χωρών μελών είχε προσεγγίσει το 92% περίπου. Η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα **έχει συγκλίνει με τον μέσο όρο της ΕΕ-15 ταχύτερα από την αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού.** Η **σύγκλιση της παραγωγικότητας** ανήλθε σε 19 εκατοστιαίες μονάδες, περίπου, κατά τα έτη 1995-2008 και σε 14 εκατοστιαίες μονάδες περίπου για τις πραγματικές μέσες αποδοχές ανά απασχολούμενο.

20. Στη διάρκεια των ετών 1995-2008, **το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος** στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, συγκρινόμενο με το αντίστοιχο μέγεθος στις 35 βιομηχανικές χώρες, σε εθνικά νομίσματα, παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο και ακριβέστερα αυξήθηκε κατά 1%. Αυτό σημαίνει ότι σχεδόν ολόκληρη η αύξηση του σταθμισμένου μοναδιαίου κόστους εργασίας σε δολάρια (περίπου 18%) οφείλεται στην ανατίμηση του ευρώ και σε αλλαγές στη σύνθεση του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας.

Διάγραμμα 11

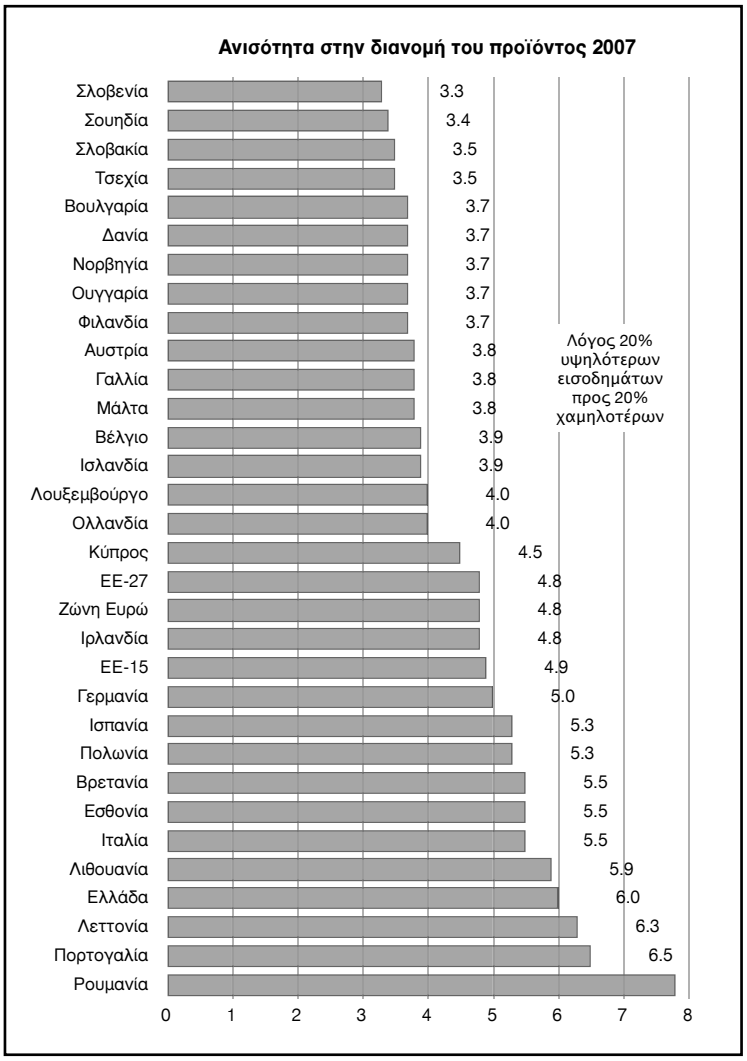

Πηγή: *Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.*

21. Η Ελλάδα διακρίνεται για την **υψηλή οικονομική ανισότητα.** Το εισόδημα των 20% περισσότερο εύπορων Ελλήνων είναι συστηματικά περίπου 6 φορές υψηλότερο από το εισόδημα των 20% λιγότερο εύπορων Ελλήνων, χωρίς να διακρίνεται καμία τάση μείωσης των εισοδηματικών ανισοτήτων. Μόνον η Ρουμανία, η Πορτογαλία και η Λετονία παρουσιάζουν δείκτες εισοδηματικής ανισότητας υψηλότερους από την Ελλάδα.

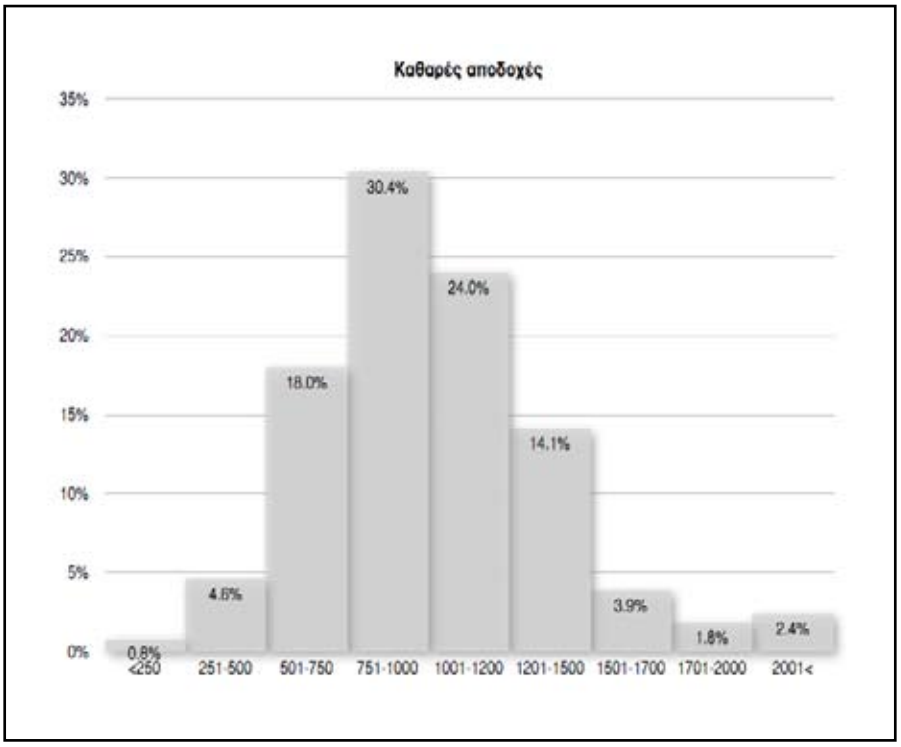
Διάγραμμα 12

Πηγή: *Eurostat, Structural Indicators.*

22. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για το Β' τρίμηνο του 2008, **οι μισθοί των εργαζομένων** κατανέμονται ως εξής: Περίπου 25% των εν λόγω εργαζομένων δήλωσαν ότι οι καθαρές αποδοχές τους ήταν μικρότερες των 750 ευρώ μηνιαίως. Περίπου 30% δήλωσαν ότι είχαν αποδοχές μεταξύ 750 και 1000 ευρώ. Ο μέσος καθαρός μισθός ανερχόταν σε 1.010 ευρώ, ενώ ο διάμεσος μισθός σε 980 ευρώ περίπου. Επομένως, το όριο για τους χαμηλόμισθους ήταν (2/3)*980=650 ευρώ περίπου και **το ποσοστό των χαμηλόμισθων** μεταξύ των εργαζομένων ανερχόταν σε 18% του συνόλου των εργαζομένων στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

Διάγραμμα 13

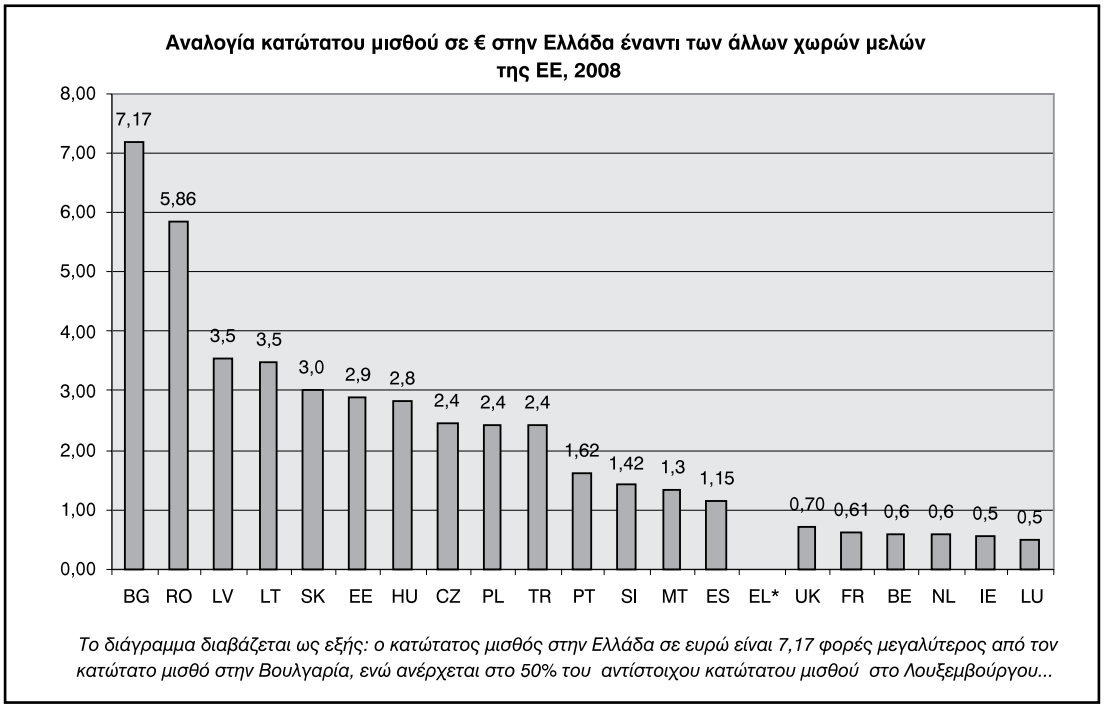

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Αθήνα 2008.

23. **Ο κατώτατος μηνιαίος μισθός σε ευρώ στην Ελλάδα** συνεχίζει να υστερεί σημαντικά έναντι των κατώτατων μισθών των πλουσιότερων χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στις οποίες ισχύει ο κατώτατος μισθός σε εθνικό επίπεδο) και ανέρχεται περίπου στο 60% του αντίστοιχου κατώτατου μισθού της πρώτης κατηγορίας χωρών (Αγγλία, Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ιρλανδία και Λουξεμβούργο), ενώ βρίσκεται σε ευνοϊκότερη θέση έναντι του αντίστοιχου κατώτατου μισθού των χωρών της δεύτερης κατηγορίας χωρών (Πορτογαλία, Σλοβανία, Μάλτα και Ισπανία).

Διάγραμμα 14

Το διάγραμμα διαβάζεται ως εξής: ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα σε ευρώ είναι 7,17 φορές μεγαλύτερος από τον κατώτατο μισθό στην Βουλγαρία, ενώ ανέρχεται στο 50% του αντίστοιχου κατώτατου μισθού στο Λουξεμβούργου...

24. Το 2008, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Β΄ τριμήνου), **το ποσοστό ανεργίας** διαμορφώθηκε στο 7,2% του εργατικού δυναμικού της χώρας και οι άνεργοι ανέρχονταν σε 357.000. Τον Απρίλιο 2009 σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2008 η ανεργία διαμορφώθηκε στο επίπεδο του 9,4% (466.878 άτομα) από 7,7% του εργατικού δυναμικού (380.775 άτομα) σημειώνοντας αύξηση κατά 22,6%. Η μείωση της απασχόλησης κατά 90.576 άτομα και η αύξηση της ανεργίας κατά 86.100 άτομα σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2008 αποδεικνύουν την καθίζηση της οικονομικής δραστηριότητας και την επακόλουθη αύξηση των απολύσεων στην μεταποίηση, τις κατασκευές, στο εμπόριο και τον τουρισμό. Χαρακτηριστική είναι η αύξηση της ανεργίας στην νεολαία και στις παραγωγικές ηλικίες 35-54 ετών, καθώς και σε όλες τις γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας εκτός των Ιονίων Νήσων και της Δυτικής Ελλάδας. Κατά την χρονική περίοδο Απρίλιος 2008 - Απρίλιος 2009, **η αυξητική εξέλιξη της ανεργίας** στην Ελλάδα συντελείται από την συνολική λειτουργία της ελληνικής οικονομίας, τόσο σε επίπεδο κλάδων παραγωγής όσο και σε επίπεδο γεωγραφικών περιφερειών.

25. Η συνολική γυναικεία απασχόληση ως ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας ανήλθε σε 47,4% κατά το 2006 έναντι 38,1% το

1995. Το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών είχε σταθεροποιηθεί στο επίπεδο του 72% μεταξύ 1995 και 2003 και παρουσίασε μικρή αύξηση στο 74% περίπου μέχρι το 2006. Έτσι, η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων από 35% περίπου το 1995 είχε περιοριστεί σε 27% το 2006. Οι γυναίκες αποτελούν το ήμισυ του παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) της χώρας. Το ποσοστό ανεργίας τους είναι 1,5 φορές μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας και υπερδιπλάσιο του ποσοστού ανεργίας των ανδρών (10,9% έναντι 7,2% και 4,7% αντίστοιχα). Οι γυναίκες αποτελούν το 62% των ανέργων, δηλαδή στους 10 ανέργους οι έξι είναι γυναίκες. Ο αριθμός των γυναικών που εργάζονται ανέρχεται σε 1.793.524, αναλογούν περίπου τέσσερις γυναίκες σε κάθε 10 εργαζόμενους (39,1%) και απασχολούνται κυρίως ως μισθωτοί (οι επτά στις δέκα γυναίκες). Οι γυναίκες έχουν μεγάλο ποσοστό μερικής απασχόλησης (9,7%) και αναλογούν επτά γυναίκες σε κάθε 10 μερικώς απασχολούμενους.

26. **Η απασχόληση των μεταναστών** στην χώρα μας ανέρχεται σε 366.800 άνδρες και γυναίκες, ενώ οι μετανάστριες αποτελούν το 1/3 των απασχολούμενων μεταναστών. Η συμμετοχή τους στην συνολική απασχόληση της χώρας ανέρχεται στο 8%, ενώ είναι μεγαλύτερη για τους άνδρες μετανάστες και μικρότερη για τις γυναίκες μετανάστριες (8,8% και 6,8% αντίστοιχα). Η απασχόλησή τους αναφέρεται κυρίως στην μισθωτή απασχόληση (91,2% έναντι 62,2% των Ελλήνων). Ως αυτοαπασχολούμενοι εργάζεται το 5,8% αυτών. Το 1,4% είναι εργοδότες και 1,6% ανήκει στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας. Το ποσοστό των προσωρινά απασχολούμενων μεταναστών ανέρχεται στο 16,9% των μισθωτών και είναι μεγαλύτερο κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες έναντι των Ελλήνων προσωρινά απασχολούμενων. Οι μισθωτοί μετανάστες αναλογούν στο 11,2% του συνόλου των μισθωτών και οι προσωρινά απασχολούμενοι στο 16,5% του αντίστοιχου συνόλου. Με μορφή μερικής απασχόλησης εργάζεται το 6,2% των μεταναστών έναντι 5,4% των Ελλήνων.

27. Το 75% των μισθωτών **μεταναστών** (ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2008, Β΄ τριμήνου) δήλωσε ότι έχει **καθαρό μηνιαίο εισόδημα** που κυμαίνεται από 500€ μέχρι 1.000€, ενώ ένα 15% έχει καθαρό μηνιαίο εισόδημα μεταξύ 1.001€-1.250€. Στους άνδρες το ήμισυ σχεδόν αυτών δήλωσε ως καθαρό μηνιαίο εισόδημα μεταξύ 750€-1.000€, ενώ λιγότερο από το ήμισυ των μεταναστριών μηνιαίο εισόδημα μεταξύ 501€- 750€ (49% και 44% αντίστοιχα). Κάτω από 750€ καθαρό μηνιαίο εισόδημα αναλογεί στο 43% των μισθωτών μεταναστών (στο 1/3 για τους άνδρες και τα 2/3 των μεταναστριών). Οι αναλογίες αυξάνονται στους εργαζόμενους με μερική ή με προσωρινή απασχόληση (91,4% και 55,5% αντίστοιχα), ενώ μειώνονται στο 40% για τους εργαζόμενους με πλήρη ή με μόνιμη απασχόληση.

28. **Οι μεταβολές της απασχόλησης** στο χρονικό διάστημα 2000-2008 θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως οριακά θετικές. Η απασχόληση αυξάνει συνολικά κατά 11,8%, με το μέσο ετήσιο ρυθμό να ανέρχεται σε 1,4% και οδηγεί στη δημιουργία πεντακοσίων περίπου χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας στο χρονικό αυτό διάστημα. Ωστόσο, οι θέσεις αυτές δεν είναι αρκετές για να καλύψουν τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας με αποτέλεσμα η ανεργία να εξακολουθεί να παραμένει σε υψηλά επίπεδα.

29. **Από το σύνολο των 59 κλάδων** που καταγράφονται κατά διψήφιο κωδικό, οι 41 εμφανίζουν αύξηση της απασχόλησης και οι υπόλοιποι 18 μείωση. Ανάμεσα στους κλάδους που εμφανίζουν αύξηση της απασχόλησης συγκαταλέγονται κλάδοι με ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς αύξησης (ανακύκλωση 1057,6%, διαχείριση ακίνητης περιουσίας 1056,5%, ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα 519,1%, ενοικίαση μηχανημάτων και είδη ατομικής και οικιακής χρήσης 201,6%, πληροφορική 138,0%, συναφή με ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς 124,4%, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών 66,5%, παραγωγή βασικών μετάλλων 63,1%).

30. **Οι κλάδοι που παρουσιάζουν μείωση της απασχόλησης** και με εξαίρεση αυτόν της γεωργίας είναι κλάδοι με ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μείωσης (παραγωγή προϊόντων καπνού -60,1%, κατασκευή μηχανών γραφείου -53,6%, κατασκευή ειδών ένδυσης και γουναρικών -45,6%, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία -49,4%, κατασκευή ιατρικών οργάνων -32,9%, κατεργασία δέρματος -30,9%) γεγονός ιδιαίτερα ανησυχητικό για το μέλλον και τη βιωσιμότητα των συγκεκριμένων κλάδων.

31. **Είναι ενδιαφέρον** το γεγονός ότι και **οι δέκα κλάδοι** που παρουσιάζουν τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης της απασχόλησης είναι κλάδοι **των υπηρεσιών**. Ανάμεσά τους δεν συγκαταλέγεται ούτε ένας κλάδος του δευτερογενούς τομέα. **Στον αντίποδα** οι οκτώ από τους δέκα κλάδους που εμφανίζουν τους υψηλότερους ρυθμούς μείωσης της απασχόλησης είναι κλάδοι της μεταποίησης. Με τον τρόπο αυτό γίνεται φανερό ότι **κύριο χαρακτηριστικό** της διαδικασίας αναδιάρθρωσης της απασχόλησης συνιστά η περαιτέρω ενίσχυση της θέσης των κλάδων των υπηρεσιών σε βάρος των κλάδων του δευτερογενούς τομέα και ειδικότερα της μεταποίησης. Στους κλάδους με υψηλούς ρυθμούς μείωσης της απασχόλησης συμπεριλαμβάνεται και η γεωργία - κτηνοτροφία, αλλά και ένας κλάδος των υπηρεσιών (ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία), η παρουσία του οποίου ανάμεσα στους κλάδους αυτούς δεν ερμηνεύεται με ευχέρεια.

32. **Η επισκόπηση των εφαρμοζόμενων μέτρων** σε διάφορες χώρες για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα πεδία

της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων, αναδεικνύει κυρίως την επιλογή της εργασίας με μειωμένο ωράριο ή της διαθεσιμότητας, οι οποίες έχουν ως στόχο την μερική διατήρηση της θέσης εργασίας τους για το χρονικό διάστημα που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, με παράλληλη δημόσια και τμηματική επιδότηση αποδοχών. Τα εφαρμοζόμενα αυτά μέτρα **ιδιωτικοποιούν τα οφέλη** από την απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων και **κοινωνικοποιούν τα κόστη** με την δημόσια επιδότηση των αποδοχών των εργαζομένων.

33. **Οι εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα** ακολουθούν τη γενικότερη πορεία απορρύθμισης της εργασίας και του κοινωνικού κράτους στον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο. Σε μια συγκυρία που στην Ευρώπη οι εργασιακές σχέσεις υπηρετούν τις πολιτικές ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης με άξονα την μείωση και συμπίεση του εργασιακού κόστους, στην Ελλάδα έχοντας από παράδοση υιοθετηθεί ένα παραγωγικό μοντέλο που στηρίζεται στο χαμηλό κόστος εργασίας (χαμηλές αμοιβές, παράνομη και νόμιμη ευελιξία) ενισχύεται αυτή η παράδοση, η οποία οδηγεί στην περαιτέρω υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων.

34. **Ο προσανατολισμός** των προτάσεων πολιτικής στην Ελλάδα με κατεύθυνση την προάσπιση της εργασίας και την αναβάθμιση των εργασιακών σχέσεων, σε γενικότερο επίπεδο και ειδικότερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης, εστιάζεται στα εξής: Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου και εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας. επέκταση της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας σε νέες κατηγορίες εργαζομένων υπό το φως των νέων δεδομένων της έννοιας της εξαρτημένης εργασίας, προστασία από τις απολύσεις, μείωση του χρόνου εργασίας, κατάργηση των μέτρων απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων στο δημόσιο τομέα και ενίσχυση των συλλογικών δικαιωμάτων των εργαζομένων.

35. **Η αποτίμηση** του νέου ασφαλιστικού νόμου 3655/08 ένα χρόνο μετά την δημοσίευσή του, συνηγορεί στην διαπίστωση ότι ακολουθήθηκε μία περίεργη και αντιφατική διαδικασία, αφού η επιδίωξη των ενοποιήσεων των ασφαλιστικών φορέων επιτεύχθηκε διαμέσου των διασπάσεων που προηγήθηκαν. Παράλληλα, αποδεικνύεται ότι η εγκεφαλική αυτή θεωρητική κατασκευή, η οποία δεν υποστηρίχθηκε από προσεκτικές μελετητικές προσεγγίσεις, στην πράξη **δυσλειτουργεί** και οδηγεί σε **επικίνδυνους** για την προστασία και την εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων πειραματισμούς, προσθέτοντας νέες διαστάσεις, εκτός απ' αυτές της οικονομικής κρίσης, στην ήδη προβληματική λειτουργία του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στην χώρα μας.

35. **Οι ρυθμίσεις** του νόμου 3655/08 που αναφέρονται στους κλάδους υγείας, αποπνέουν την πρόθεση του νομοθέτη να

καταργήσει τις επιμέρους ρυθμίσεις των τομέων υγείας και να τις αντικαταστήσει από νέες συναφείς ρυθμίσεις ενιαίες για το σύνολο των ασφαλισμένων, αδιαφορώντας για τις διαφορές στο ύψος των καταβαλλόμενων εισφορών υγείας στα διάφορα ταμεία και επικεντρώνοντας την προσοχή του μόνο στις υφιστάμενες αποκλίσεις στις παροχές εκάστου φορέα υγείας. Ταυτόχρονα, αποδεικνύεται **παραπλανητική** η δημιουργία του ασφαλιστικού αποθεματικού (ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών – ΑΚΑΓΕ) για την χρηματοδότηση των κλάδων σύνταξης από 1/1/2019 και μετά, για την διασφάλιση των συντάξεων των νέων γενεών, αγνοώντας πλήρως και με τον πιο πανηγυρικό τρόπο στην πράξη την νομοθετική αυτή ρύθμιση (άρθρο 149 του Ν. 3655/08), αγνόηση που απαντά αρνητικά και στο «αγωνιώδες ερώτημα» των νέων στην Ελλάδα αν θα μπορέσουν ποτέ να πάρουν σύνταξη.

Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

➜ 10-11 Σεπτεμβρίου 2009.

Συμμετοχή του ΙΝΕ (Π.Λ. Ρυλμόν) στην διημερίδα που διοργάνωσε στις Βρυξέλλες το Ινστιτούτο Εργασίας της Συνομοσπονδίας Εργατικών Συνδικάτων με θέμα: *«Οικονομική κρίση και κλιματική αλλαγή»*.

➜ 15 Σεπτεμβρίου 2009.

Παρουσίαση στην Αθήνα από την ΓΣΕΕ των συμπερασμάτων της Έκθεσης του ΙΝΕ για την Ελληνική Οικονομία και την Απασχόληση το 2009. Την παρουσίαση έκανε ο Επιστημονικός διευθυντής του ΙΝΕ, Σ. Ρομπόλης.

